

Iranian Scientific Association
of Public Administration

University of
Sistan and Baluchestan

Identifying Factors Affecting the Effective Establishment of Network Governance in the Country

Adele Deghati¹ | NourMohammad Yaghoubi²

1. Adele Deghati, PhD., Department of Management, Faculty of Management and Economics, Sistan & Blouchestan University, Zahedan, Iran, (Corresponding Author). Email: adele.deghati68@pgs.usb.ac.ir,
2. NourMohammad Yaghoubi, Department of Management, Faculty of Management and Economics, Sistan & Blouchestan University, Zahedan, Iran. Email: yaghoubi@mgmt.usb.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 10 March 2023 Received in revised form: 27 April 2023 Accepted: 3 June 2023 Published online: 30 June 2023</p> <p>Keywords: Establishment, Network Governance, Underlying Factors, Content Factors, Structural Factors.</p>	<p>The current research was conducted with the aim of identifying the factors affecting the effective establishment of network governance in the country. This research is descriptive-survey in terms of applied objective and data collection method. The studied population in this study includes 28 academic experts and professionals familiar with the subject who were selected in a non-probable and judgmental manner. After defining the topic and conducting initial exploratory and library studies, the relevant factors and components were considered by the experts through the Delphi method and by a researcher-made questionnaire, and after receiving a qualitative and quantitative corrective opinions from them based on the statistical methods of analysis and finally fitting the model, the components and the combination of factors reached their consensus. Then, confirmatory factor analysis of each research variables was performed separately by SmsrtPLS3 software for each variable to determine whether the data are consistent with a certain factor structure or not. Finally, the results showed that there are three categories of underlying factors (including infrastructures, required resources, conditions and platform of formation and actors involved), content factors (including strategies, internal and external organization preparation, network management, participation and integration and network thinking) and structural factors (including Network characteristics and network shape) influence the effective establishment of the network governance in the country. At the end, some suggestions were presented according to the obtained results.</p>

Cite this article: Deghati, A & Yaghoubi, N, M. (2023). Identifying Factors Affecting the Effective Establishment of Network Governance in the Country, *Governance and Development Journal*, 3 (2), 37-62.

<https://doi.org/10.22111/JIPAA.2023.413209.1134>

شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور

عادلہ دقتی | نورمحمد یعقوبی

۱. دکتری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران، (نویسنده مسئول)، رایانامه: adele.deghati68@pgs.usb.ac.ir

۲. گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: yaghoubi@mgmt.usb.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۹</p> <p>تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۷</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۳</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۴/۰۹</p> <p>واژه‌های کلیدی: استقرار، حکمرانی شبکه‌ای، عوامل زمینه‌ای، عوامل محتوایی، عوامل ساختاری</p>	<p>پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از منظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۲۸ نفر از خبرگان دانشگاهی و حرفه‌ای آشنا با موضوع است که به صورت غیراحتمالی و قضاوتی انتخاب شدند. پس از تعریف موضوع و انجام مطالعات اکتشافی و کتابخانه‌ای اولیه، عوامل و مؤلفه‌های مربوط از طریق روش دلفی و توسط پرسشنامه محقق ساخته به نظر خبرگان رسید و پس از اخذ نظرات اصلاحی کیفی و کمی از سوی ایشان بر اساس روش‌های آماری مربوط تحلیل و در نهایت تناسب مدل، مؤلفه‌ها و ترکیب عوامل به اجماع آنان رسید. در ادامه، تحلیل عاملی تأییدی هر یک از متغیرهای پژوهش توسط نرم‌افزار اسمارت پی ال اس ۳^۱ به صورت جداگانه برای هر متغیر انجام شد تا مشخص گردد که داده‌ها با یک ساختار عاملی معین هماهنگ هستند یا خیر. در نهایت، نتایج پژوهش نشان داد که سه دسته عوامل زمینه‌ای (شامل زیرساخت‌ها، منابع مورد نیاز، شرایط و بستر شکل‌گیری و بازیگران دخیل)، عوامل محتوایی (شامل استراتژی‌ها، آمادگی درون‌سازمانی، آمادگی برون‌سازمانی، مدیریت شبکه، مشارکت و یکپارچه‌سازی و تفکر شبکه‌ای) و عوامل ساختاری (شامل ویژگی‌های شبکه و شکل شبکه) بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور مؤثر می‌باشند. در انتها نیز پیشنهادهایی با توجه به نتایج به دست آمده ارائه گردید.</p>

استناد: دقتی، عادلہ و یعقوبی، نورمحمد. (۱۴۰۲). شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور، حکمرانی و توسعه، ۳ (۲)، ۳۷-۶۲.

<https://doi.org/10.22111/JIPAA.2023.413209.1134>

ناشر: انجمن علمی مدیریت دولتی ایران و دانشگاه سیستان و بلوچستان.

¹- Smart PLS 3

مقدمه

مطالعات بی‌شماری از اواخر دهه هشتاد درباره عملکرد ضعیف کشورهای بی‌توانستند به توسعه دست یابند، صورت گرفت و روشن ساخت حکمرانی^۱ یک مسئله اساسی در راهبرد توسعه این دسته از کشورهاست (زهیری، ۱۳۹۳: ۸۸). از سوی دیگر، با گذار به عصر ارتباطات شبکه‌ای و جوامع اطلاعاتی، شیوه‌های حکمرانی دولت‌ها، تغییر و تحولات ملموسی را تجربه کرده است (جعفری و ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۶۸)؛ به طوری که در شرایط فعلی که جامعه از پیچیدگی زیادی برخوردار است، تعریف شبکه‌ای از حکمرانی به واقعیت نزدیک‌تر بوده و کارآمدتر است (خواجه نایینی، ۱۳۹۴: ۱۳۲). حکمرانی شبکه‌ای به مجموعه‌ای از بازیگران دولتی و غیردولتی اشاره دارد که به منظور تصمیم‌گیری در رابطه با حل مسائل و مشکلات عمومی، ایجاد ارزش عمومی و ارائه خدمات عمومی با یکدیگر به طور رسمی یا غیررسمی تعامل و مشارکت دارند یا با به اشتراک گذاری دانش، به هماهنگی فعالیت‌ها و ارائه راه‌حل‌های مشترک می‌پردازند (سورنسن و تورفینگ^۲، ۲۰۱۸؛ فاوکت و همکاران^۳، ۲۰۱۷؛ و پالوموناوارو و ناویوماکرو^۴، ۲۰۱۷). به عبارت دیگر، حکمرانی شبکه‌ای نتیجه تعاملاتی است که در آن شهروندان آگاه و سازمان‌های اجتماعی برای انتقال اطلاعات مرتبط با اهداف اجتماعی جهت اتخاذ تصمیمات مطلوب به سازمان‌های دولتی کمک می‌کنند (حاجت‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴). بنابراین می‌توان گفت، کیفیت حکمرانی در رابطه‌ای شبکه‌ای و نه سلسله‌مراتبی میان بازیگران مختلف از جمله دولت، بخش خصوصی و شهروندان بهبود می‌یابد و در این رابطه همه اجزاء در شبکه با هم ارتباطی هم‌ارز و هم‌سطح دارند و یکی را بر دیگری برتری نیست (الوانی، ۱۳۸۸: ۲). علاوه بر این، یکی از مهم‌ترین تغییراتی که توسط حکمرانی شبکه‌ای ایجاد شده، افزایش اهمیت شبکه‌ها در فرایند فرمول‌بندی سیاست‌ها، پیاده‌سازی و هماهنگی برنامه‌های سیاست‌گذاری و ارائه خدمات عمومی است (جاکوبسن^۵، ۲۰۱۵: ۱۱۵). حکمرانی شبکه‌ای ابزار ویژه‌ای را در اختیار سیاست‌گذاران و تحلیل‌گران سیاستی قرار می‌دهد تا به وسیله آن با مسائل بفرنج روبه‌رو شوند. مسائلی که هزینه شکست جهت پاسخ به آن‌ها بالا است؛ مانند موضوعاتی که برای نیازهای شهروندان حیاتی است (مثل بهداشت و سلامت) و تعداد زیادی از بازیگران برای حل آن‌ها مسئولیت دارند و نیز در حل مسائل پیچیده و ایجاد سرمایه اجتماعی در میان بازیگران مؤثر است (حاجت‌پور و همکاران، ۱۳۹۶)؛ اما با وجود اهمیت بسیار زیاد حکمرانی شبکه‌ای و شبکه‌های حکمرانی به منظور

1- Governance

2- Sorensen & Torfing

3- Fawcett & et al

4- Palomo-Navarro & Navío-Marco

5- Jacobson

توسعه و پیشرفت جوامع، مطالعات اندکی در زمینه استقرار حکمرانی شبکه‌ای در کشورهای مختلف جهان از جمله کشور ایران انجام شده است. در کشور ما برای تحقق چشم‌انداز ملی در عصر تحولات مستمر، توسل به مدیریت دولتی شبکه‌ای به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اقدامات دستگاه‌های دولتی کشور به‌شمار می‌آید؛ اما باید به این مسئله اشاره نمود که با توجه به مزایا و مطلوبیت‌هایی که استقرار حکمرانی شبکه‌ای در بخش دولتی دارا است، متأسفانه در سازمان‌های دولتی کشور استقرار حکمرانی شبکه‌ای با چالش‌هایی از جمله مشکلات مربوط به پرورش خط‌مشی‌گذاران و مدیران شبکه‌ای، مدیریت مطلوب شبکه‌ها، دموکراتیک‌بودن، پاسخگویی و تنظیم ارتباطات روبه‌رو است (خواجeh نایینی، ۱۳۹۳؛ و دانایی‌فرد، ۱۳۹۲)، که این خود نیز می‌تواند ناشی از مطالعات اندکی باشد که در رابطه با مدل‌های حکمرانی شبکه‌ای و الگوهای استقرار آن در سازمان‌های دولتی کشور صورت گرفته است. از این‌رو، پژوهش حاضر سعی دارد که با بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در سازمان‌های دولتی کشور، الگویی را متناسب با بستر فرهنگی و شرایط بومی کشور باشد، ارائه دهد.

ادبیات نظری پژوهش

مفهوم حکمرانی شبکه‌ای

در حال حاضر، ادبیات در مورد حکمرانی شبکه‌ای بسیار گسترده است و تعاریف متفاوتی در رابطه با آن ارائه شده است. علی‌رغم تمامی اختلافات، تقریباً همه تعاریف دارای یکسری موضوعات مشترکی می‌باشند؛ از جمله، تعامل، روابط، همبستگی و همکاری (زاندِر و همکاران^۱، ۲۰۱۶: ۱۱۰). سورسن و تورفینگ^۲ (۲۰۰۷)، حکمرانی شبکه‌ای را به‌صورت «ارتباطات افقی نسبتاً پایدار بازیگران وابسته به یکدیگر که به‌واسطه مذاکرات و خودتنظیمی (در درون محدودیت‌ها) تعامل ایجاد کرده و در ایجاد اهداف عمومی سهیم هستند» تعریف می‌کنند. هیوتیما و همکاران^۳ (۲۰۰۹)، نیز حکمرانی شبکه‌ای را به‌عنوان نتیجه‌ای از قواعد رسمی (به‌طور مثال سیاست‌ها، قوانین و ...) و هم تعاملات غیررسمی بازیگران در شبکه‌ها می‌دانند که منجر به ارتقای پاسخ‌های جمعی به مسائل و مشکلات محیطی شده است. در حکمرانی شبکه‌ای، مفاهیمی نظیر «تسهیم منافع مشترک»، «برقراری و هماهنگی ارتباطات مطلوب»، «تقویت اعتماد»، «تعاملات غیررسمی نهادها» و «مذاکرات تعاملی» از اهمیت زیادی برخوردار هستند. بنابراین می‌توان گفت، حکمرانی شبکه‌ای هم نتیجه قوانین رسمی

1- Zander & et al

2-Sørensen & Torfing

3-Huitema & et al

(مثل سیاست‌ها، هنجارها، قوانین و ...) و هم تعاملات غیررسمی بازیگران در شبکه است که منجر به ارتقای پاسخگویی جمعی به مسائل و مشکلات محیطی می‌شود (قوچانی خراسانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۷).

ویژگی‌های حکمرانی شبکه‌ای

در برشمردن ویژگی‌های حکمرانی شبکه‌ای باید هر دو زاویه شکلی و هنجاری موردتوجه قرار گیرد تا با توجه به این زوایا بتوان مختصاتی را برای حکمرانی شبکه‌ای ترسیم کرد که منجر به تمایز آن با دیگر اشکال حکمرانی شود. از ویژگی‌های حکمرانی شبکه‌ای می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

(۱) شکسته‌شدن ساختار سلسله‌مراتبی حکمرانی: تغییر ماهیت سلسله‌مراتبی در ساختار حکمرانی و سیاست‌گذاری مهم‌ترین ویژگی حکمرانی شبکه‌ای است. به همین دلیل روابط موجود در ساختار حکمرانی، روابط شبکه‌ای شده است که یکی از اصلی‌ترین قسمت‌های حکمرانی به‌شمار می‌رود. روابط موجود در ساختار حکمرانی شبکه‌ای بر مبنای تعامل میان اعضای شبکه به‌صورت همسطح انجام می‌پذیرد. تعامل‌گران تلاش می‌کنند به‌منظور غلبه بر مسائل، فرایند حکمرانی را با همکاری به پیش ببرند.

(۲) تغییر مفهوم سیاست: حکمرانی شبکه‌ای، سیاست را نتیجه فرایند حکمرانی مردم می‌داند که دیگر کاملاً توسط حکومت صورت نمی‌پذیرد. در این‌جا سیاست‌گذاری از طریق شکل‌های تعاملی اداره کردن انجام می‌شود که بازیگران بسیاری را از حوزه‌های مختلف در برمی‌گیرد. اتکای این مفهوم جدید بر مذاکره میان بازیگران مختلف است و تعاملات آن‌ها به نحوی افزایش یافته که یک الگوی نسبتاً پایدار سیاست‌گذاری و هماهنگی را به‌وجود آورده‌اند.

(۳) یک سیستم خودکار: در حکمرانی شبکه‌ای با وجود فرایندهای متنوع، سیستمی ایجاد شده که به‌صورت خودکار عمل می‌کند. نحوه عمل در این سیستم با توجه به نوع ارتباطات میان بازیگران به‌صورت خودکار خود را تنظیم کرده و مسیر خود را پیدا می‌کند. این ویژگی خودتنظیم‌گری برای دستیابی به تعادل مناسب در روندها و فرایندهای حکمرانی بسیار مهم است.

(۴) ظرفیت بالا برای حل مسائل پیچیده: شیوه تنظیم تعاملات میان بازیگران و ظرفیتی که در آن تجمیع شده، فرصتی فراهم می‌آورد تا ضمن بررسی ابعاد مختلف مسائل، میزانی از بفرنج‌بودن آن‌ها را با رفع ابهامات بکاهد. در این خصوص گردهم‌آوردن بازیگران مختلفی که در ارتباط با مسئله بوده‌اند و یا

آن که نفع مستقیمی از آن دارند، زمینه‌ای می‌شود تا در تعامل مثبت با یکدیگر به حل مسائل پیچیده کمک کنند. به همین خاطر شبکه‌ها تنها شکل حکمرانی هستند که قادر به برخورد مناسب با مسائل پیچیده جوامع امروزی می‌باشند، مسائلی که با ساختارهای سلسله‌مراتبی بوروکراسی‌های دولتی نمی‌توان به مواجهه با آن‌ها پرداخت.

۵) بسامانی و نابسامانی: یک سیستم سلسله‌مراتبی می‌تواند یک مفهوم عمومی مشترک نسبت به انصاف و عدالت ایجاد کند و یک سیستم چندپاره به هر واحد زیرمجموعه خود اجازه می‌دهد که هنجارهای شکل‌گرفته با تقاضاهای شهروندان خود را پیدا کند. مفهوم حکمرانی شبکه‌ای تلاش می‌کند تا فرایندهای به نسبت نابسامان را مشروعیت بخشد؛ اما این نابسامانی خودش هم نقطه قوت است و هم نقطه ضعف شبکه. همان‌گونه که حکمرانی شبکه‌ای در قبال اجرای سیاست منشأ پیدایش حسی از عدالت و مشروعیت برای شهروندان خود است، به همین شکل عامل بی‌ثباتی خواهد بود. این موضوع می‌تواند جدی‌ترین چالش برای حکمرانی شبکه‌ای باشد (غلامپور آهنگر، ۱۳۹۵: ۱۷-۱۸).

فرایند استقرار حکمرانی شبکه‌ای

۱) مرحله فعال‌سازی: فعال‌سازی مرحله اول استقرار شبکه است. این مرحله پارامترهایی را ایجاد می‌کند که توسعه آینده شبکه را شکل می‌دهند. فرایندهای شبکه در مرحله فعال‌سازی سیال هستند. اگرچه ممکن است روشن باشد که کدام عضو اصلی است، دیگران می‌آیند و می‌روند تا ببینند آیا شبکه می‌تواند منافع آن‌ها را ارتقاء دهد و یا می‌تواند به مبادله منافع (به‌طور مثال اطلاعات، زمان کار، پول و غیره) از طریق مشارکت بپردازد. خوشبختانه، در این مرحله هزینه‌های تغییر کم است؛ زیرا اعضاء مقدار قابل توجهی از زمان را در توسعه قوانین، روال‌ها و فرایندها سرمایه‌گذاری نکرده‌اند. هنگامی که شبکه فعال می‌شود یک سیستم اجتماعی منسجم و ناپایدار است. بنابراین، اولویت اول شامل ساخت روابط است تا انجام وظایف (جانستون و همکاران، ۲۰۱۰).

۲) مرحله جمع‌آوری: دوره فعال‌سازی موجب ایجاد روند پایدار شبکه می‌شود و بر ساختارهای ارتباطاتی قوی تأثیر می‌گذارد. در طول مرحله جمع‌آوری تمرکز بر روی تسهیل و ترویج تعاملات

عضو برای ایجاد کل کار از منابع متنوع اعضاء (اوسپینا و سازکارانزا^۱، ۲۰۱۰)، مشکلات و راهکارهای طراحی به‌نحوی که انگیزه مشارکت مداوم و بسیج منابع شبکه را تقویت کنند، افزودن اعضای جدید به هنجارهای مشترک، قوانین و روال‌های مشترک شبکه است (جانستون و همکاران، ۲۰۱۰).

۳) مرحله نهادینه‌سازی: این مرحله جایی است که شبکه به‌طور کامل توسط اکثریت قریب به اتفاق اعضای آن پذیرفته شده است (یعنی نهادینه شده است). در مرحله نهادینه‌سازی، اعضای شبکه برای مدت‌زمان طولانی کار کرده‌اند و همکاری همیشگی شده است؛ اما درنهایت افراد درگیر در فرایند شبکه‌های اولیه حرکت می‌کنند و جایگزین می‌شوند و اعضای جدیدی عضو شبکه می‌گردند. سازماندهی جنبه‌های کلیدی ساختار و فرایندهای شبکه (از قبیل قوانین، روال‌ها و رویه‌ها) با استفاده از سازوکارهای رسمی (به‌عنوان مثال، اساسنامه، برنامه کاری، برنامه استراتژیک، وب‌سایت‌ها و اسناد برنامه‌های دیگر) باعث می‌شود که خروج اعضای جدید کمتر مشکل‌ساز باشد. در این مرحله، معماری اجتماعی که برای هماهنگ کردن فرایندهای شبکه استفاده می‌شود، نهادینه شده است (ایمپریال و همکاران^۲، ۲۰۱۶: ۱۴۰).

۴) مرحله ثبات، کاهش، جهت‌گیری مجدد یا ایجاد مجدد: ثبات زمانی که در مرحله نهادینه‌سازی به‌دست می‌آید، محصول فرایند هم‌گرایی با توسعه شبکه است. در این مرحله تغییرات به‌طور عمده شامل تنظیمات افزایشی در قوانین، روال‌ها و رویه‌ها برای بهبود خدمات ارائه‌شده است. در این مرحله اعضای شبکه به دلیل انرژی و تعهداتی که به نقش شبکه‌ای وارد می‌کنند، «فرسودگی» را تجربه می‌کنند. برخی از آن‌ها خارج از منطقه حرکت می‌کنند یا ارتقاء می‌یابند و دیگر برای فعالیت‌های عضویت وقت ندارند. عضو جدید می‌تواند درنهایت بر عضویت شبکه تسلط داشته باشد؛ اما اولویت‌ها و تعهدات ممکن است با اعضای بنیادین متفاوت باشد. کاهش نیز ممکن است به دلیل پویایی گروهی مانند «سواری آزاد» اتفاق بیفتد. جایی که اعضاء بدون کمک به شبکه سود می‌برند. به‌طور خلاصه، اعضای شبکه عمر مفید را از لحاظ هزینه فرصت‌های مشارکت ادامه می‌دهند. درنتیجه، اعضاء ممکن است منابع شبکه را در جای دیگر، شاید حتی به شبکه‌های حکمرانی دیگر منتقل کنند. درنهایت، حفظ عمر مفید شبکه نیازمند یک جهت‌گیری مجدد (یا ایجاد مجدد) است. جهت‌گیری‌های جدید شامل تغییرات سریع، استراتژیک و پراکنده‌ای است که پیکربندی اعضاء، الگوهای ارتباطی، فرایندهای تصمیم‌گیری و رویه‌های ایجادشده را برای حفظ فرایندهای شبکه‌های سالم ایجاد می‌کند (ایمپریال و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۴۱).

1 - Ospina & Saz-Carranza

2 - Imperial & et al.

بر اساس آنچه گفته شد، طی سال‌های اخیر مطالعاتی در زمینه حکمرانی شبکه‌ای و عوامل مؤثر بر آن در جوامع مختلف انجام شده است که در جدول شماره ۱، به بررسی برخی از این مطالعات پرداخته می‌شود.

جدول ۱. عوامل شناسایی شده مؤثر بر استقرار حکمرانی شبکه‌ای در مطالعات پیشین

عوامل شناسایی شده	محققان
آمادگی درون‌سازمانی از طریق اصلاحات ساختاری، افزایش مهارت‌های فنی منابع انسانی، تأکید بر ویژگی‌های شبکه از جمله ساختار تصمیم‌گیری و مکانیسم‌های ارزیابی	عالی خانی و همکاران (۱۳۹۸)
برخورداری از تفکر شبکه‌ای، فراهم‌سازی بستر مناسب فرهنگی و قانونی، ایجاد زیرساخت‌های مناسب شبکه‌سازی، مشارکت و یکپارچه‌سازی از طریق اعتمادسازی، ترویج فرهنگ مشارکت، توسعه شبکه‌های همکاری و ایجاد کانال‌های ارتباطی	منوریان و همکاران (۱۳۹۸)
ایجاد مشارکت میان اعضای شبکه	حاجت‌پور و همکاران (۱۳۹۶)
آمادگی درون‌سازمانی از طریق همکاری، شبکه‌سازی، تحقیق و توسعه، ایجاد نظام‌های مدیریت دانش و ایجاد ظرفیت جذب فناوری، آمادگی برون‌سازمانی از طریق ایجاد ارزش‌های گروهی، جست‌وجو و تبادل فرصت، تعادل مشوق و کنترل‌ها و گسترش و شبکه‌سازی نوآوری، وجود شرایط زمینه‌ای مناسب از جمله شرایط فناورانه، مالی و اقتصادی، سیاسی و قانونی، اجتماعی و فرهنگی، مشارکت میان اعضای شبکه، مدیریت شبکه	قوچانی خراسانی و همکاران (۱۳۹۶)
وجود بازیگرانی از جمله دولت، بخش خصوصی، سیاست‌مداران، گروه‌های فشار و شهروندان	خواجه نایینی (۱۳۹۳)
وجود بازیگرانی از جمله نهادها و سازمان‌های مختلف	الوانی (۱۳۸۸)
برقراری مشارکت از طریق ایجاد اعتماد میان اعضای شبکه و همبستگی اجتماعی	رحمان ^۱ (۲۰۱۸)

ادامه جدول ۱. عوامل شناسایی شده مؤثر بر استقرار حکمرانی شبکه‌ای در مطالعات پیشین

عوامل شناسایی شده	محققان
مشارکت و یکپارچه‌سازی از طریق ادغام بخش رسمی و غیررسمی در چارچوب شبکه‌ها، درک بهتر نقش تفاوت‌های جغرافیایی در شبکه‌ها و شناخت گسترده‌تر از نقش‌ها و توانایی‌های داطلبان غیررسمی	والدمن و همکاران ^۲ (۲۰۱۷)
مدیریت شبکه از طریق هماهنگی میان فعالیت‌های اعضای شبکه، مشارکت از طریق ایجاد سرمایه اجتماعی	یی ^۳ (۲۰۱۷)
مشارکت از طریق ایجاد اعتماد متقابل بازیگران به یکدیگر، توجه به ویژگی‌های شبکه از جمله اندازه شبکه، مدیریت شبکه از طریق ایجاد توافق بر سر اهداف میان اعضای شبکه	دال‌مولین و ماسلا ^۴ (۲۰۱۶)
برخورداری از تفکر شبکه‌ای	هو و چن ^۵ (۲۰۱۵)
تأکید بر ویژگی‌های شبکه از جمله میزان تمرکز و تراکم شبکه	وانگ ^۱ (۲۰۱۵)

1. Rahaman
2. Waldman et al.
- 3 -Yi
- 4 -Dal Molin & Masella
- 5 -Hu & Chen

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردی و برحسب نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۲۸ نفر از خبرگان دانشگاهی و حرفه‌ای آشنا با موضوع می‌باشد که به صورت غیراحتمالی و قضاوتی انتخاب شدند. در این پژوهش استراتژی تحقیق از نوع آمیخته^۱ است که پس از تعریف موضوع و انجام مطالعات اکتشافی و کتابخانه‌ای اولیه و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، عوامل و مؤلفه‌های مربوطه از طریق روش دلفی^۲ که خود از روش‌های کیفی تحقیق تلقی می‌شود، توسط پرسشنامه‌ای محقق ساخته (شامل پاسخ‌های طیف پنج گزینه‌ای لیکرت و یک پرسش باز جهت اضافه شدن مؤلفه‌های جدید احتمالی) به نظر خبرگان دانشگاهی و حرفه‌ای آشنا با موضوع رسید و پس از اخذ نظرات اصلاحی کیفی و کمی (اولویت‌بندی عوامل) ایشان بر اساس روش‌های آماری مربوط تحلیل و درنهایت، طی سه دور رفت و برگشت تناسب مدل، مؤلفه‌ها و ترکیب عوامل به اجماع نخبگان رسید. در ادامه، تحلیل عاملی تأییدی^۳ هر یک از متغیرهای تحقیق توسط نرم‌افزار Smart PLS 3 به صورت جداگانه برای هر متغیر انجام شد تا تعیین شود که داده‌ها با یک ساختار عاملی معین هماهنگ هستند یا خیر.

فرایند اجرای روش دلفی

در این پژوهش، ابتدا موضوع و ابعاد آن تعریف شد. بر این اساس نوشته‌های موجود، بررسی و عوامل مؤثر بر استقرار حکمرانی شبکه‌ای از آن‌ها استخراج گردید. بر اساس تعریف موضوع، تخصص‌های مورد نیاز تعیین و اعضای پانل دلفی با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری غیراحتمالی، شناسایی و انتخاب شدند. پس از تعیین اعضای پانل، دورهای روش دلفی انجام گردید. بدین صورت که پرسشنامه‌های هر دور به صورت حضوری توزیع و گردآوری شدند. در دور اول فهرستی از عوامل مؤثر بر استقرار حکمرانی شبکه‌ای که از پژوهش‌های موفق استخراج شده بودند، برای تعیین میزان اهمیت آن‌ها در میان خبرگان دانشگاهی و صاحب‌نظران امر قرار گرفت. علاوه بر این، از آن‌ها خواسته شد که ایده‌های خود را درباره عواملی ارائه کنند که در این فهرست نیستند. در دور دوم،

1 - Wang

5-Mixed Method

1- Delphi Questionnaire

2- Confirmative Factor Analysis

مجموعه عواملی که در دور اول پیشنهاد شده بودند به همراه عوامل اولیه مستخرج از ادبیات موضوع، برای تعیین میزان اهمیت در اختیار آنان قرار گرفت. در دور سوم، نظر اعضاء درباره عواملی که اهمیت آن‌ها در دورهای اول و دوم زیاد و خیلی زیاد تشخیص داده شده بودند، به طور مجدد دریافت شد. اجرای روش دلفی پس از انجام دور سوم و دستیابی به اتفاق نظر مطلوب پایان یافت. نمودار شماره ۱، فرایند روش دلفی را نشان می‌دهد.

در تمام مراحل، تعیین میزان اهمیت عوامل در قالب طیف لیکرت و شامل گزینه‌های «تأثیر بسیار کم»، «تأثیر کم»، «تأثیر متوسط»، «تأثیر زیاد» و «تأثیر بسیار زیاد» صورت گرفت. در هر دور نیز در مقابل هر عامل، میانگین پاسخ‌های اعضای پانل در دورهای پیش و پاسخ پیشین هر فرد به صورت جداگانه به آگاهی پاسخگویان رسید.

نمودار ۱. فرایند اجرای روش دلفی

اجماع در روش دلفی (مقیاس اتفاق نظر)

در این پژوهش برای تعیین میزان اتفاق نظر میان اعضای پانل، از ضریب هماهنگی کندال^۱ استفاده شد. ضریب هماهنگی کندال مقیاسی برای تعیین درجه هماهنگی و موافقت میان چندین دسته رتبه مربوط به N شی یا فرد است. در حقیقت با کاربرد مقیاس می‌توان همبستگی رتبه‌ای میان K مجموعه رتبه را یافت. چنین مقیاسی به‌ویژه در مطالعات مربوط به «روایی میان داوران» مفید است. ضریب هماهنگی کندال نشان می‌دهد که افرادی که چند مقوله را براساس اهمیت آن‌ها مرتب کرده‌اند، به‌طور اساسی معیارهای مشابهی را برای قضاوت درباره اهمیت هر یک از مقوله‌ها به کار برده‌اند و از این لحاظ با یکدیگر اتفاق نظر دارند (دهقانی، ۱۳۹۸). این مقیاس با استفاده از فرمول شماره ۱، محاسبه می‌شود.

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12}k^2(N^3 - N)}$$

فرمول ۱. محاسبه ضریب هماهنگی کندال

$$S = \sum (R_j - \frac{\sum R_j}{N})^2$$

فرمول ۲. حاصل جمع مربعات انحراف‌های R_jها از میانگین R_jها

که در آن (R_j) = مجموع رتبه‌های مربوط به یک عامل؛ K = تعداد مجموعه‌های رتبه‌ها (تعداد داوران)؛ N = تعداد عوامل رتبه‌بندی شده؛ $\frac{1}{12} K^2 (N^3 - N)$ = حداکثر حاصل مربعات انحراف‌های از میانگین R_jها (یعنی حاصل جمع S که در صورت وجود موافقت کامل بین K رتبه‌بندی مشاهده می‌شد).

مقدار این مقیاس هنگام هماهنگی یا موافقت کامل برابر با یک و در زمان نبود کامل هماهنگی برابر صفر است. اشمیت^۲، برای تصمیم‌گیری درباره توافق یا ادامه دورهای دلفی دو معیار آماری ارائه

1- Kendall coefficient of concordance w_k

2-Interjudge reliability

2-Schmidt

می‌کند. اولین معیار، اتفاق نظر قوی میان اعضای پانل است که بر اساس مقدار ضریب هماهنگی کندال تعیین می‌شود. در صورت نبود چنین اتفاق نظری، ثابت ماندن این ضریب یا رشد ناچیز آن در دو دور متوالی نشان می‌دهد که افزایشی در توافق اعضاء صورت نگرفته است و فرایند نظرخواهی باید متوقف شود. شایان ذکر است که معناداری آماری ضریب W برای متوقف کردن فرایند دلفی کفایت نمی‌کند. برای پانل‌های با تعداد بیشتر از ۱۰ عضو حتی مقدار بسیار کوچک W نیز معنادار به حساب می‌آید (مشایخی، ۱۳۸۴). بنابراین از معیار دیگری مانند سطح معناداری استفاده می‌شود که مشخص کننده توافق یا عدم توافق خبرگان در مورد هر یک از گویه‌های مربوط به تحقیق می‌باشد.

انتخاب اعضای پانل دلفی

از آنجا که روش دلفی با مشارکت افرادی انجام می‌گیرد که در موضوع پژوهش دارای دانش تخصصی هستند؛ لذا گزینش اعضای واجد شرایط برای جمع مورد نظر که به آن پانل دلفی گفته می‌شود از مهم‌ترین مراحل این روش به حساب می‌آید. در این تحقیق اعضای پانل شامل ۲۸ نفر از خبرگان دانشگاهی و حرفه‌ای هستند که با توجه به سطح تحصیلات، آشنایی با روش تحقیق، سوابق پژوهشی و برخورداری از تجربه در رابطه با موضوع حکمرانی (تدریس، کار حرفه‌ای و یا هر دو) با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و قضاوتی انتخاب شدند. اطلاعات جمعیت‌شناختی اعضای منتخب پانل در جدول شماره ۲، خلاصه شده است.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت‌شناختی اعضای پانل دلفی

سوابق خدمت خبرگان غیردانشگاهی			خبرگان غیردانشگاهی			اساتید خبره دانشگاهی			
درصد	تعداد	سابقه خدمت	درصد	تعداد	مدک تحصیلی	درصد	تعداد	درجه دانشگاهی	مدرک تحصیلی
۳۰/۷۶	۴	۳۰ تا ۲۱ سال	۱۰/۷۱	۳	دکتری	۳/۵۷	۱	استاد	دکتری
۵۳/۸۴	۷	۲۰ تا ۱۱ سال	۳۲/۱۴	۹	کارشناسی ارشد	۱۴/۲۸	۴	دانشیار	
۱۵/۳۸	۲	۱۰ تا ۵ سال	۳/۵۷	۱	کارشناسی	۳۵/۷۱	۱۰	استادیار و مربی	
۱۰۰	۱۳	جمع	۴۶/۴۴	۱۳	جمع	۵۳/۵۶	۱۵	جمع	

یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق شامل نتایج روش دلفی و همچنین، نتایج تحلیل عاملی تأییدی می‌باشد.

یافته‌های اجرای روش دلفی

دور اول) در این دور، اعضای پانل بر روی ۳ متغیر، ۱۲ مؤلفه و ۶۶ سنجه که از پژوهش‌های موفق استخراج شده بودند، اظهارنظر نمودند و بسیاری از عوامل را دارای تأثیر زیاد و بسیار زیاد (دارای میانگین تأثیر بزرگ‌تر و یا مساوی ۴) در طراحی مدل تشخیص دادند. درنهایت، ضریب هماهنگی کندال برای پاسخ‌های اعضا درباره ترتیب عوامل ۶۶ گانه که در این دور دارای تأثیر زیاد و بسیار زیاد بودند، ۰/۳۶۸ به دست آمد.

دور دوم) پس از اجرای مرحله اول سنجش و ارزیابی دیدگاه صاحب‌نظران پانل در مورد عوامل مطرح‌شده و مستخرج از مبانی نظری و همچنین، دریافت پیشنهادهای اعضای پانل در مورد سایر عوامل مؤثر، در این دور به منظور رعایت احتیاط، به‌طور مجدد کلیه عوامل مستخرج از مبانی نظری و همچنین عوامل پیشنهادی اعضای پانل در مورد عوامل مؤثر در طراحی مدل به همراه میانگین نظر اعضا در دور اول و نظر پیشین همان عضو در اختیار همه صاحب‌نظران پانل قرار گرفت. در این دور، اعضای پانل، ۲۳ عامل را از میان ۶۶ عامل که در دور دوم ارائه شده بودند، دارای تأثیر بسیار زیاد (دارای میانگین بیشتر از ۴) بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور تشخیص دادند. ضریب هماهنگی کندال برای پاسخ‌های اعضا درباره ترتیب عوامل ۶۶ گانه که در این دور دارای تأثیر زیاد و بسیار زیاد بودند، ۰/۵۳۱ به دست آمد.

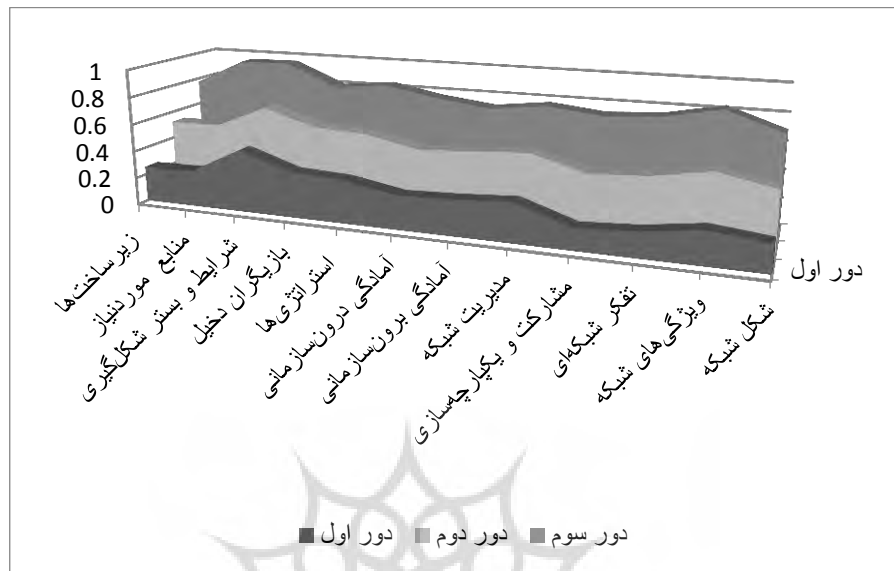
دور سوم) در دور سوم به این دلیل که بر اساس میانگین نظر صاحب‌نظران، عاملی با اهمیت متوسط و پایین‌تر (دارای میانگین تأثیر کوچک‌تر و یا مساوی ۳) وجود نداشت، هیچ عاملی حذف نگردید و فهرست عوامل ۶۶ گانه که در دور دوم دلفی از سوی صاحب‌نظران پانل دارای تأثیر زیاد و بسیار زیاد (دارای میانگین بزرگ‌تر از ۴) در طراحی مدل تشخیص داده شده بودند به همراه میانگین نظر اعضا در دور دوم و نظر پیشین همان عضو در اختیار همه صاحب‌نظران پانل قرار گرفت. اعضا در این دور نظر خود را درباره میزان تأثیر هر یک از عوامل ۶۶ گانه در طراحی مدل اعلام کردند. آن‌ها علاوه بر این باید ترتیب اهمیت عوامل را از نظر خود مشخص می‌کردند. ضریب اهمیت کندال برای پاسخ‌های اعضا درباره ترتیب عوامل ۷۴ گانه که در این دور دارای تأثیر زیاد و بسیار زیاد بودند، ۰/۶۷۴ به دست آمد.

دلایل توافق نظر خواهی

- نتایج دوره‌های سه‌گانه اجرای دلفی در پژوهش نشان می‌دهد که به دلایل زیر اتفاق نظر میان اعضای پانل حاصل شده است و می‌توان به تکرار دوره‌ها پایان داد:
۱. در دور دوم بیش از ۵۰ درصد اعضا، ۲۳ عامل تأثیرگذار در طراحی مدل عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور را که دارای میانگین بزرگ‌تر از ۴ بودند را به‌عنوان عامل اول خود برگزیدند.
  ۲. انحراف معیار پاسخ‌های اعضا درباره میزان اهمیت عوامل در دور سوم نسبت به دوره‌های قبلی کاهش چشم‌گیری داشته است.
  ۳. ضریب همابستگی کندال برای پاسخ‌های اعضا درباره ترتیب عوامل در دور سوم $0/674$ است. با توجه به این که تعداد اعضای پانل بیش از ۱۰ نفر بودند، این میزان ضریب کندال کاملاً معنادار به حساب می‌آید.

نتایج نهایی پانل دلفی

بر اساس منطق نظری و رویه معمول دلفی چون مقادیر کمی آماری و میزان شاخص‌های خاص اجماع در دوره‌های سه‌گانه دلفی افزایش یافته نیازی به ادامه فرایند دلفی در دور چهارم نیست و با توجه به توافق حاصل شده، دوره‌های دلفی خاتمه یافته تلقی می‌گردد. مقادیر ضریب همابستگی کندال در دور سوم برای کلیه عوامل بالاتر از $0/7$ است که نشان‌دهنده اجماع قوی در بین خبرگان در خصوص مفاهیم و عوامل ارائه شده است. مقایسه نتایج شاخص‌های اجتماع دوره‌های سه‌گانه دلفی در شکل شماره ۱، ارائه شده است.

شکل ۱. مقایسه نتایج شاخص‌های اجماع دوره‌های سه‌گانه دلفی

نتایج دوره‌های سه‌گانه دلفی

به دلیل آن که ضریب هماهنگی کندال برای پاسخ اعضاء درباره ترتیب عوامل در دور سوم بیانگر اتفاق نظر قوی و در مواردی بسیار قوی میان اعضای پانل است و با توجه به این که در دور چهارم دلفی نتایج تفاوت بسیار ناچیزی را با دور سوم نشان نداد، انجام دوره‌های دلفی متوقف شد. نتایج دوره‌های سه‌گانه دلفی مشتمل بر شاخص‌های رو به فزونی اجتماع در جدول شماره ۳، نشان داده است

جدول ۳. مقایسه نتایج شاخص‌های اجماع دوره‌های سه‌گانه دلفی

عوامل	مؤلفه‌ها			
	میزان ضریب هماهنگی کندال	دور اول	دور دوم	دور سوم
زمینه‌ای	زیرساختها	۰/۳۹۷	۰/۶۰۲	۰/۹۲۷
	منابع مورد نیاز	۰/۳۵۲	۰/۵۹۴	۰/۸۹۲
	شرایط و بستر شکل‌گیری	۰/۴۳۵	۰/۶۲۷	۰/۹۰۱
	بازیگران دخیل	۰/۲۲۷	۰/۵۳۴	۰/۸۲۱

ادامه جدول ۳. مقایسه نتایج شاخص‌های اجماع دورهای سه‌گانه دلفی

میزان ضریب هماهنگی کندال			مؤلفه‌ها	عوامل
دور سوم	دور دوم	دور اول		
۰/۸۰۷	۰/۵۵۶	۰/۳۴۳	استراتژی‌ها	محتوایی
۰/۹۱۵	۰/۶۱۹	۰/۴۱۸	مشارکت و یکپارچه‌سازی	
۰/۸۹۲	۰/۵۹۴	۰/۳۵۲	آمدگی درون‌سازمانی	
۰/۹۸۳	۰/۶۸۳	۰/۲۵۶	آمدگی برون‌سازمانی	
۰/۹۳۸	۰/۶۳۵	۰/۴۲۱	مدیریت شبکه	
۰/۸۶۹	۰/۵۶۱	۰/۳۳۶	تفکر شبکه‌ای	
۰/۷۳۵	۰/۴۲۲	۰/۱۶۰	شکل شبکه	ساختاری
۰/۸۲۰	۰/۵۱۸	۰/۳۱۷	ویژگی‌های شبکه	

نتایج تحلیل عاملی تأییدی

اعتبار عاملی صورتی از اعتبار سازه^۱ است که از طریق تحلیل عاملی^۲ به دست می‌آید. تحلیل عاملی یک فن آماری است که در علوم انسانی کاربرد فراوانی دارد. در حقیقت استفاده از تحلیل عاملی در شاخه‌هایی که در آن‌ها آزمون و پرسشنامه استفاده می‌شود، لازم و ضروری است. در تحلیل عاملی پژوهشگر به دنبال تهیه مدلی است که فرض می‌شود داده‌های تجربی را بر پایه چند پارامتر نسبتاً اندک توصیف، تبیین یا توجیه می‌کند. این مدل مبتنی بر اطلاعات پیش‌تجربی درباره ساختار داده‌هاست که می‌تواند به شکل تئوری یا فرضیه، یک طرح طبقه‌بندی‌کننده معین برای سنج‌ها در انطباق با ویژگی‌های عینی شکل و محتوا، شرایط معلوم تجربی و یا دانش حاصل از مطالعات قبلی درباره داده‌های وسیع باشد. روش‌های تأییدی، تعیین می‌کنند که داده‌ها با یک ساختار عاملی معین هماهنگ هستند یا خیر (کلاین^۳، ۲۰۱۰). ابتدا معناداری ارتباط میان سؤالات و متغیر موردنظر براساس مقدار ارزش t بررسی گردیده که باید قدر مطلق این مقدار بیشتر از مقدار ۱/۹۶ باشد تا رابطه بین هر سؤال و متغیر مورد نظر معنادار باشد. سپس مدل اندازه‌گیری هر متغیر در حالت تخمین استاندارد بارهای عاملی نشان داده می‌شود، هر چه بار عامل بزرگ‌تر و به عدد یک نزدیک‌تر باشد، یعنی متغیر مشاهده شده (سؤال) بهتر می‌تواند متغیر مکنون یا پنهان را تبیین کند. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد، رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین

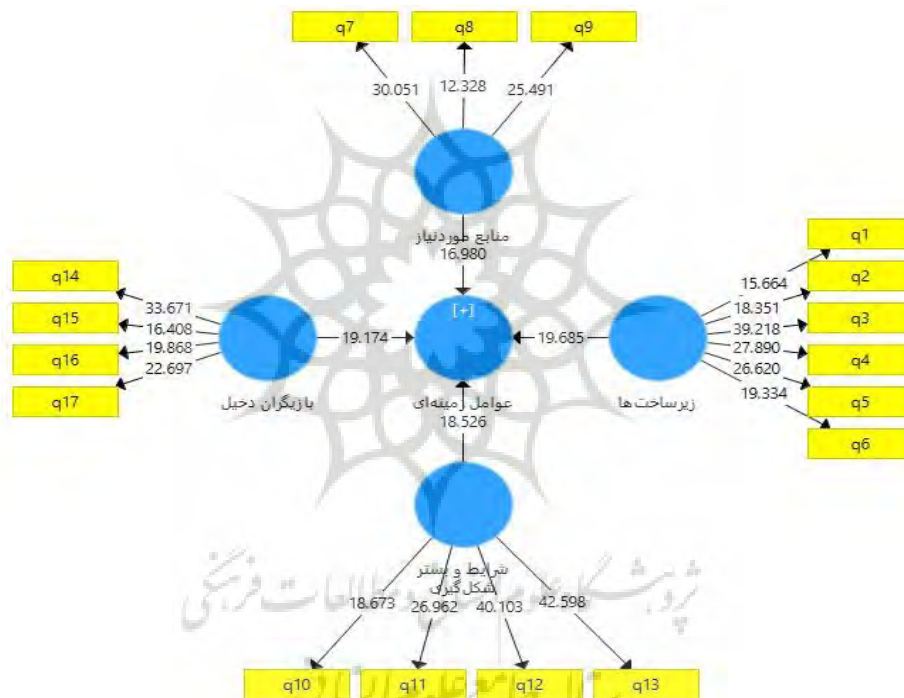
1- Construct validity

2- Factor Analysis

3-Kline

۰/۳ و ۰/۶ قابل قبول و نشان می‌دهد که سؤالات تبیین‌کننده مناسبی برای متغیر مورد نظر هستند و اگر بیشتر از ۰/۶ باشد، بسیار مطلوب است. در ادامه شاخص‌های کیفیت مدل در روش حداقل مربعات جزئی ارائه شده است تا نشان دهد که آیا مدل از کیفیت مناسبی برخوردار است یا خیر. بنابراین باید ساخت روایی مشترک متقاطع^۱ متغیرهای تحقیق مثبت، میزان پایایی مرکب^۲ آن‌ها بیشتر از ۰/۷ و میانگین واریانس‌های استخراج‌شده^۳ آن‌ها نیز بیشتر از ۰/۵ باشد. در این بخش، نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی هر یک از متغیرهای تحقیق توسط نرم افزار اسمارت پی ال اس به صورت جداگانه برای هر متغیر در شکل‌های شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ آورده شده است.

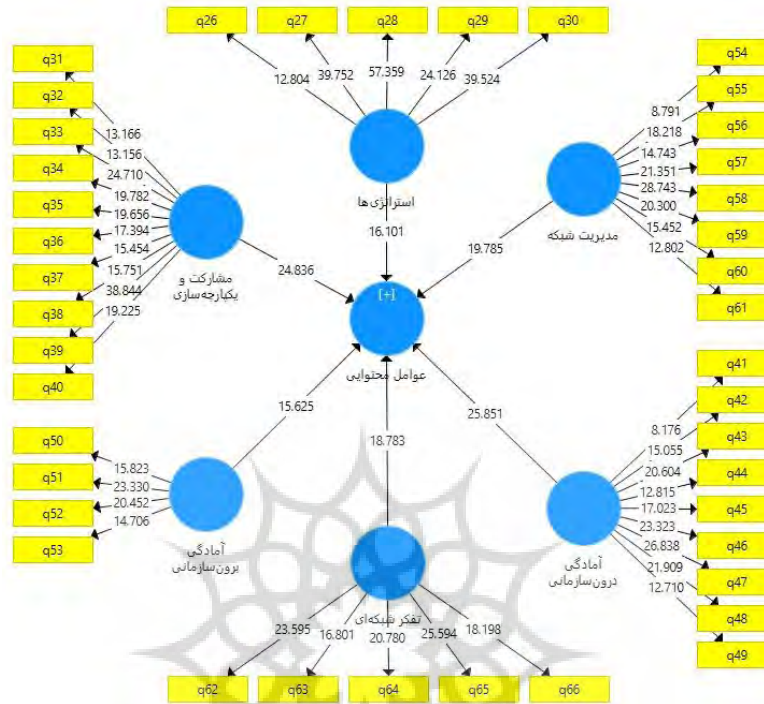

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری متغیر عوامل زمینه‌ای مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در حالت معناداری

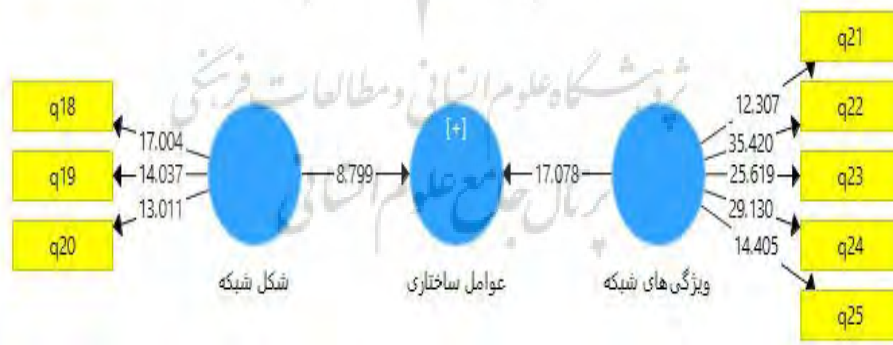
4-Construct Cross Validated Commuality

5- Composite Reliability

6- Average Variances Extracted

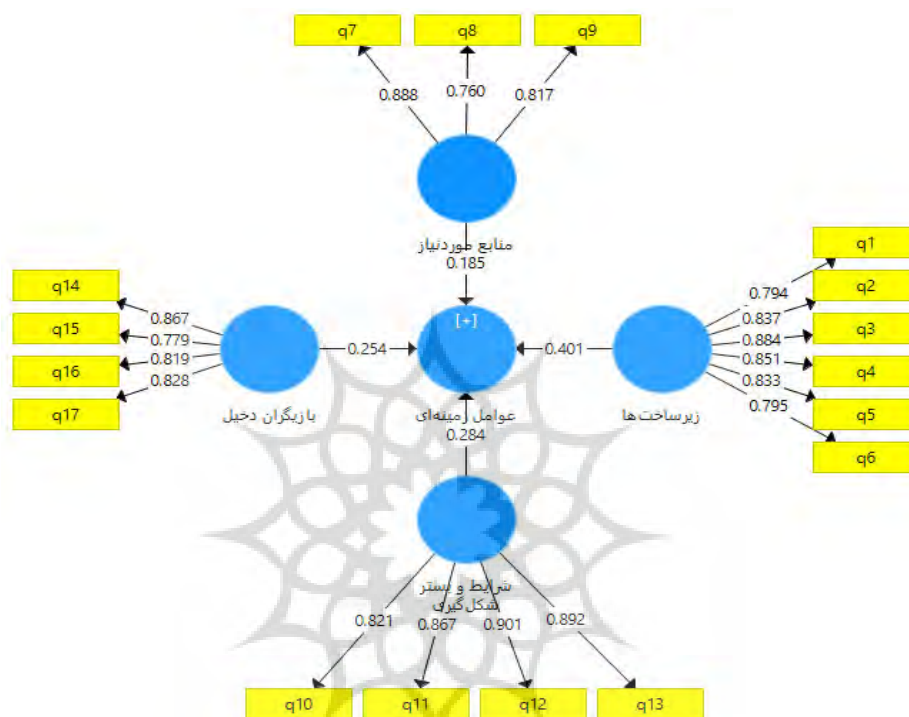

شکل ۳. مدل اندازه‌گیری متغیر عوامل محتوایی مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در حالت معناداری

شکل ۴. مدل اندازه‌گیری متغیر عوامل ساختاری مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در حالت معناداری

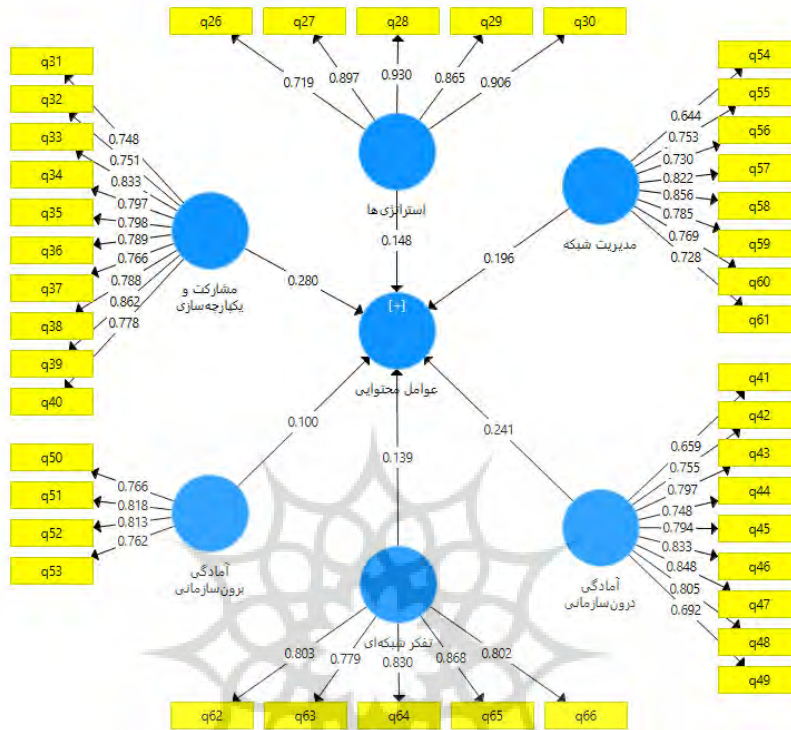
همان‌طور که در شکل‌های شماره ۲، ۳ و ۴ مشاهده می‌شود، قدر مطلق ارزش t برای تمامی سؤالات بیشتر از مقدار ۱/۹۶ است. بنابراین، رابطه بین هر سؤال و متغیر مورد نظر معنادار است.

شکل ۵. مدل اندازه‌گیری متغیر عوامل زمینه‌ای مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در

حالت تخمین استاندارد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۶. مدل اندازه‌گیری متغیر عوامل محتوایی مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در حالت تخمین استاندارد

شکل ۷. مدل اندازه‌گیری متغیر عوامل ساختاری مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در حالت تخمین استاندارد

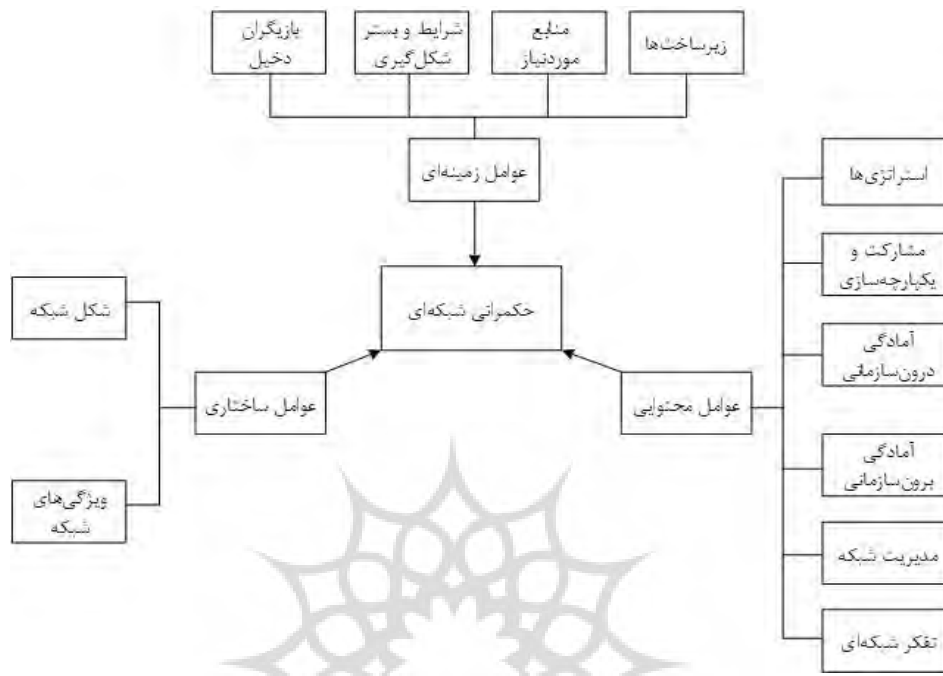
همان‌طور که در شکل‌های شماره ۵، ۶ و ۷ مشاهده می‌شود، بار عاملی همه سؤالات بیشتر از مقدار ۰/۴ است. بنابراین، این سؤالات تبیین‌کننده مناسبی برای متغیرهای موردنظر هستند.

در جدول شماره ۴، شاخص‌های کیفیت مدل در روش حداقل مربعات جزئی ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود مدل از کیفیت مناسبی برخوردار است، چرا که ساخت روایی مشترک متقاطع متغیرهای پژوهش مثبت بوده، میزان پایایی مرکب و آلفای کرونباخ آن‌ها بیشتر از مقدار ۰/۷ و میانگین واریانس‌های استخراج‌شده آن‌ها بیشتر از مقدار ۰/۵ است.

جدول ۴. شاخص‌های کیفیت مدل و سطح پذیرش آن‌ها در روش حداقل مربعات جزئی

ردیف	متغیر	ساخت روایی مشترک متقاطع	پایایی مرکب (CR)	آلفای کرونباخ	میانگین واریانس استخراجی (AVE)
		سطح پذیرش ≥ 0	$> 0/7$	$> 0/7$	$> 0/5$
۱	زیرساخت‌ها	۰/۵۳۹	۰/۹۳۱	۰/۹۱۱	۰/۶۹۴
۲	منابع موردنیاز	۰/۳۵۰	۰/۸۶۳	۰/۷۶۱	۰/۶۷۸
۳	شرایط و بستر شکل‌گیری	۰/۵۵۴	۰/۹۲۶	۰/۸۹۳	۰/۷۵۷
۴	بازیگران دخیل	۰/۴۳۳	۰/۸۹۴	۰/۸۴۲	۰/۶۷۸
۵	استراتژی‌ها	۰/۵۷۶	۰/۹۳۷	۰/۹۱۵	۰/۷۵۱
۶	مشارکت و یکپارچه‌سازی	۰/۵۰۳	۰/۹۴۴	۰/۹۳۳	۰/۶۲۶
۷	آمدگی درون‌سازمانی	۰/۴۷۴	۰/۹۳۰	۰/۹۱۴	۰/۵۹۷
۸	آمدگی برون‌سازمانی	۰/۳۶۶	۰/۸۶۹	۰/۸۰۰	۰/۶۲۴
۹	مدیریت شبکه	۰/۴۴۳	۰/۹۱۷	۰/۸۹۶	۰/۵۸۲
۱۰	تفکر شبکه‌ای	۰/۴۷۳	۰/۹۰۹	۰/۸۷۵	۰/۶۶۸
۱۱	شکل شبکه	۰/۳۴۴	۰/۸۶۱	۰/۷۵۸	۰/۶۷۴
۱۲	ویژگی‌های شبکه	۰/۴۷۵	۰/۹۰۹	۰/۸۷۴	۰/۶۶۸

در شکل شماره ۸، مدل عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور در پژوهش حاضر ارائه شده است.

شکل ۸. مدل عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور (منبع: پژوهش حاضر)

نتیجه‌گیری

گسترش آگاهی‌های عمومی و فردی نسبت به خود، جامعه و گسترده‌شدن توانمندی‌ها در میان بخش‌ها و قشرهای مختلف جامعه باعث شده است که بسیاری از ساختارهای سنتی برهم‌خورده و اشکال جدیدی از تعاملات به‌وجود آید و کشورها را به سوی جوامع شبکه‌ای با شاخصه‌های وابستگی متقابل، جهت دهد. این امر حکمرانی را نیز دستخوش تغییراتی کرده و منجر به پیدایش شکل جدید از حکمرانی به نام «حکمرانی شبکه‌ای» شده است. از این‌رو پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور انجام گرفت تا بتوان با شناخت عوامل مؤثر بر آن، برنامه‌های آینده توسعه کشور را در راستای استقرار اثربخش این نوع حکمرانی اتخاذ کرد. بنابراین با توجه به مطالعات انجام‌گرفته در این زمینه و همچنین، بر اساس منطق تحلیلی سیستم باز و با در نظر گرفتن نظر خبرگان، درنهایت عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در

کشور در قالب ۳ بعد و ۱۲ مؤلفه دسته‌بندی شدند که از حیث اولویت‌بندی مؤلفه‌های عوامل سه‌گانه، در بخش عوامل زمینه‌ای به ترتیب زیرساخت‌ها، شرایط و بستر شکل‌گیری، منابع موردنیاز و بازیگران دخیل؛ در بخش عوامل محتوایی به ترتیب آمادگی برون‌سازمانی، مدیریت شبکه، مشارکت و یکپارچه‌سازی، آمادگی درون‌سازمانی، تفکر شبکه‌ای و استراتژی‌ها؛ و در بخش عوامل ساختاری به ترتیب ویژگی‌های شبکه و شکل شبکه، رتبه‌بندی شدند. در ادامه از آن‌جا که پژوهش حاضر به دنبال ارائه مدلی بوده است که فرض می‌شود داده‌های تجربی را بر پایه چند پارامتر نسبتاً اندک تبیین می‌کند، اعتبار عاملی که صورتی از اعتبار سازه است از طریق تحلیل عاملی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. درنهایت، ساخت روایی مشترک متقاطع، میزان پایایی مرکب، آلفای کرونباخ و میانگین واریانس‌های استخراج‌شده بررسی و کلیت مدل مفهومی پژوهش به اجماع خبرگان رسید و مناسب بودن مدل از نظر نشان‌دادن عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور توسط خبرگان مورد تأیید قرار گرفت که در مقایسه با تحقیقات گذشته در زمینه مورد مطالعه، نتایج حاصل از این پژوهش در بعد عوامل زمینه‌ای با نتایج تحقیقات منوریان و همکاران (۱۳۹۸) و قوچانی خراسانی و همکاران (۱۳۹۶)؛ در بعد عوامل محتوایی با نتایج تحقیقات عالی خانی و همکاران (۱۳۹۸)، منوریان و همکاران (۱۳۹۸)، حاجت‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، قوچانی خراسانی و همکاران (۱۳۹۶)، خواجه‌نایینی (۱۳۹۳)، رحمان (۲۰۱۸)، والدمن و همکاران (۲۰۱۷)، یی (۲۰۱۷)، دالمولین و ماسلا (۲۰۱۶) و هو و چن (۲۰۱۶)؛ و در بعد عوامل ساختاری با نتایج تحقیقات عالی خانی و همکاران (۱۳۹۸)، دالمولین و ماسلا (۲۰۱۶) و وانگ (۲۰۱۵) هم‌راستا می‌باشد. درنهایت، با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

در رابطه با عوامل زمینه‌ای به مدیران دولتی پیشنهاد می‌گردد که در بخش زیرساخت‌ها اقدام به ظرفیت‌سازی پهنای باند اینترنت و افزایش سرعت آن، توسعه شبکه‌های مخابراتی و اطلاعاتی به‌روز و پیشرفته، به‌کارگیری سخت‌افزارهای شبکه‌سازی و نرم‌افزارهای رابط کاربری نمایند. در بخش منابع نیز با دریافت تسهیلات و اختصاص بودجه کافی به ایجاد و توسعه شبکه به تأمین منابع مالی و با توسعه کمی و کیفی نیروهای متخصص آشنا با فناوری اطلاعات و ارتباطات از طریق بازآموزی نیروهای اداری و آموزش آنان در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌ویژه اینترنت به تأمین منابع انسانی لازم پرداخت، زمینه مناسب را برای استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور فراهم کنند. در رابطه با عوامل محتوایی پیشنهاد می‌گردد که به‌منظور انجام هر چه بهتر وظایف و نقش‌های بازیگران، مدیران به تدوین اهداف و چشم‌انداز شبکه و تعیین منافع که از اجرای شبکه‌سازی در کشور به‌دست می‌آید اقدام نمایند. همچنین، به‌منظور ارتقای مشارکت و یکپارچه‌سازی میان اعضای

شبکه پیشنهاد می‌گردد، فعالیت‌ها و اقدامات سازمان‌های دولتی کشور مبنای فرایندها سازماندهی شود، نه بر مبنای وظایف؛ زیرا ارائه خدمات و اطلاعات به صورت فرایندی از قسمت‌بندی سازمان‌ها کاسته و گامی در جهت یکپارچه‌سازی انجام امور و توجه به درخواست و نظر شهروندان برداشته می‌شود. همچنین، مدیران این حوزه باید با استفاده از ایجاد انگیزه، کنش، دیدگاه و ارزش‌های مشترک میان اعضای شبکه، ایجاد کانال‌های ارتباطی میان آنان، غلبه بر تفاوت‌های فرهنگی میان اعضا و تسهیم اطلاعات میان آن‌ها زمینه مناسبی را برای ایجاد هماهنگی میان فعالیت‌های اعضای شبکه و مشارکت میان آن‌ها فراهم سازند.

در رابطه با عوامل ساختاری به مدیران دولتی پیشنهاد می‌گردد که اقدام به یک بازنگری و بازمهندسی کلی در ساختار و فرایندهای سازمانی کنند. بدین منظور شکلی از شبکه‌سازی در سازمان‌های دولتی را انتخاب و اجرایی نمایند که حداکثر حضور و همکاری بازیگران و اعضای شبکه را در فرایند استقرار حکمرانی شبکه‌ای در کشور داشته باشد.

در نهایت، به پژوهشگران علاقه‌مند در زمینه حکمرانی شبکه‌ای پیشنهاد می‌شود که به انجام تحقیقات توصیفی برای آزمون مدل و تبدیل آن به مدل عملیاتی و نیز تعریف روابط مفروض (فرضیه‌سازی) از متغیرهای شناسایی شده در این تحقیق و جست‌وجوی بیشتر در ریشه‌های معرفی شده برای استقرار حکمرانی شبکه‌ای در کشور در این تحقیق به خصوص در ابعاد بومی و مهم‌تر از آن جست‌وجو و ارائه سازوکارهای عملیاتی سازی آن بپردازند.

منابع

- الوانی، سید مهدی. (۱۳۸۸). حکمرانی خوب شبکه‌ای از کنشگران جامعه مدنی، مدیریت توسعه و تحول، (۱)۵، ۱-۵، پیش‌شماره اول.
- جعفری، علی اکبر و ذولفقاری، وحید. (۱۳۹۳). امنیت ملی و توسعه پایدار: پارادایم پساواشنگتنی و حکمروائی خوب. سیاست جهانی، ۳(۳)، ۶۵-۹۴.
- حاجت‌پور، سارا؛ دانش‌فرد، کرم‌اله؛ امیرنژاد، قنبر و تابان، محمد. (۱۳۹۶). ارائه مدلی برای ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی (پس از اجرا) با رویکرد حکمرانی شبکه (مورد مطالعه: سازمان تأمین اجتماعی)، خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، ۸(۲۸)، ۱۳-۲۵.
- خواجه نایینی، علی. (۱۳۹۳). درآمدی بر مفهوم حکمرانی شبکه‌ای؛ مطلوبیت و چالش‌ها. رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۶(۳۹)، ۱۲۹-۱۵۵.
- دانایی‌فرد، حسن. (۱۳۹۲). مدیریت دولتی شبکه‌ای در ایران: خردمایه نظری _ عملی و استلزامات، پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۷(۲)، ۶۹-۱۰۴.
- دهقانی، مسعود، یعقوبی، نورمحمد، موعلی، علیرضا و وظیفه، رضایی. (۱۳۹۸). ارائه مدل جامع عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش مدیریت دانش. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۰(۱)، ۱۱۱-۱۳۲.
- زهیری، علیرضا (۱۳۹۳). نسبت‌سنجی بوم‌شناسانه الگوی حکمرانی خوب. علوم سیاسی، ۱۷(۶۶)، ۸۷-۱۱۲.
- عالی‌خانی، رضا؛ علی‌احمدی، علیرضا و رسولی، محمدرضا. (۱۳۹۸). عوامل داخلی ساختاری و عملیاتی تأثیرگذار بر طراحی مدل حکمرانی شبکه در سیستم‌های مراقب از سلامت: مرور نظام‌مند ادبیات، مدیریت فردا، ۱۸، ۲۱۹-۲۳۲.

غلامپور آهنگر، ابراهیم (۱۳۹۵). مروری بر مفهوم حکمرانی شبکه‌ای، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۴۹۳۰.

قوچانی خراسانی، محمد مهدی؛ حسین پور، داود؛ محمودزاده، ابراهیم؛ الوانی، سید مهدی و فیروزآبادی، سید ابوالحسن. (۱۳۹۶). الگوی حکمرانی شبکه‌ای با تأکید بر توسعه فرآیندهای نوآوری باز در نهادهای تحقیقاتی امنیت سایبری، بهبود مدیریت، ۱۱(۴)، ۲۲-۵۶.

مشایخی، علی نقی، فرهنگ، علی اکبر، مؤمنی، منصور و علی دوستی، سیروس. (۱۳۸۴). بررسی عوامل کلیدی مؤثر بر کاربرد فناوری اطلاعات در سازمان‌های دولتی ایران: کاربرد روش دلفی. مدرس علوم انسانی (ویژه‌نامه مدیریت)، ۹(۳)، ۱۹۱-۲۳۱.

منوریان، عباس؛ نرگسیان، عباس و حسینی مکارم، عاطفه. (۱۳۹۸). طراحی مدل حکمرانی شبکه‌ای در شهرداری تهران، اقتصاد و مدیریت شهری، ۷(۳)، ۱۰۹-۱۲۳.

References

- Dal Molin, & M., Masella, C. (2016). From Fragmentation to Comprehensiveness in Network Governance. *Journal of Public Organization Review*, 16(4), 493-507.
- Fawcett, P., Flinders, M., Hay, C., & Wood, M. (2017). *Anti-politics, de-politicization, and governance*. Oxford.
- Hu, Sh.C., & Chen, S.Y. (2015). Cultural beliefs, agency relationship, and network governance Study on the Teochew remittance network. *Chinese Management Studies*, 9(2), 176-196.
- Huitema, D., Mostert, E., Egas, W., Moellenkamp, S., Pahl-Wostl, C., & Yalcin, R. (2009). Adaptive water governance: assessing the institutional prescriptions of adaptive (co-) management from a

governance perspective and defining a research agenda. *Ecology and Society*, 14(1).

Impeaaa, C., Onpnm, S., Jthttt tt,t E., O’Leary, R., ThnmnnnJ., Williams, P., & Johnson, Sh. (2016). Understanding leadership in a world of shared problems: advancing network governance in large landscape conservation, *Journal of Frontiers in Ecology and the Environment*, 14(3), 126-134.

Jacobsen, D. I. (2015). Regional Governance Networks: Filling in or Hollowing Out? *Journal of Scandinavian Political Studies*, 38(2), 115-136.

Johnston, E.W., Hicks, D., Nan, N., & Auer, J. (2010). Managing the inclusion process in collaborative governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 21(4), 699-721.

Kline, R.B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling (3rded.)*. New York: Guilford Press.

Ospina, S., & Saz-Carranza, A. (2010). Paradox and collaboration in network management, *Administration & Society*, 42(4), 404-440.

Palomo-Navarro, A., & Navío-Marco, J. (2017). Smart city networks' governance: The Spanish smart city network case study. *Journal of Telecommunications Policy*, 42(10), 1-9.

Rahaman, Kh.R. (2018). Social Capital and Good Governance-A Nexus for Disaster Management: Lessons Learned from Bangladesh. *Living Under the Threat of Earthquakes*. 211-228.

Sørensen, E., & Torfing. J. (2018). The democratizing impact of governance networks: From pluralization, via democratic anchorage, to interactive political leadership. *Journal of Public Administration*, 96(2), 1-16.

- Waldman, S., Yumagulova, L., Mackwani, Z., Benson, C., T. & Stone, J. (2017). Canadian citizens volunteering in disasters: From emergence to networked governance. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 26(3), 1-9.
- Wang, W. (2015). Exploring the Determinants of Network Effectiveness: The Case of Neighborhood Governance Networks in Beijing. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 26(2), 1-24.
- Yi, H. (2017). Network Structure and Governance Performance: What Makes a Difference? *Journal of Public Administration Review*, 78(2), 1-15.
- Zander, S., Trang, S., & Kolbe, L. M. (2016). Drivers of network governance: a multitheoretic perspective with insights from case studies in the German wood industry. *Journal of Cleaner Production*, 110(1), 109-120.

